

The Optimal Model of Iran-China Interactions with an Emphasis on China's Political Structure

Mojtaba Abdkhodaei ¹, Majid Abbasi ², Mohammad Ali Rahiminezhad ^{3✉}

1. Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. E-mail: abdcourse@gmail.com
2. Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. E-mail: Dr.majidabbasi@gmail.com
3. Corresponding Author, PhD student in International Relations, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. E-mail: ali.rahimi0872@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 19 Aug 2025

Received in revised form: 28 Sep 2025

Accepted: 29 Sep 2025

Published online: 14 Mar 2026

Keywords:

China's political structure, economic interactions, Chinese state-owned enterprises, optimal interaction model.

ABSTRACT

China's rapid economic progress in the current century has been recognized as one of the most significant global developments. The role of policy and economic policymaking in China was crucial for understanding the drivers of this progress. The main question of this study was how optimal economic relations between Iran and China can be formed, considering China's political structure and economic policies. The hypothesis of this paper emphasizes the necessity of involving Iran's governmental institutions in economic interactions with China to establish optimal relations. The findings highlighted the centralized, stable, and long-term vision of Chinese state-owned enterprises, alongside the elite-driven decision-making approach of the ruling party. Consequently, the involvement of centralized, stable, and long-term-oriented governmental institutions was proposed as a strategy for fostering optimal interactions between the two countries. In addition to the individual authority of party members based on their rank, the Central Committee of China, as the country's intellectual and elite institution, and the permanent members of the Politburo play the most significant roles in Iran-China interactions. The core idea of economic engagement with China lies in the alignment and similarity of the behavior of Iranian economic institutions, which, if realized, could leverage the "hunter" game model in bilateral interactions.

Cite this article: Abdkhodaei, M., Abbasi, M., & Rahiminezhad M. A. (2026). The Optimal Model of Iran-China Interactions with an Emphasis on China's Political Structure. *International Political Economy Studies*, 8 (2), 169-186. <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.11407.1714> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.11407.1714>

Publisher: Razi University

1. Introduction

The establishment of peaceful and stable relations between countries has been a critical concern for political elites since the concept of the state emerged. In recent years, particularly after the world wars and the rise of new values and norms, the importance of peace and security has intensified, with economic goals serving as a primary driver for addressing domestic challenges. For Iran, especially following the U.S. withdrawal from the JCPOA, relations with neighboring and Eastern countries have gained heightened significance in foreign policy. Even with a new U.S. administration, the return to JCPOA-era dynamics remains uncertain. Iran has pursued a "Look East" policy, exemplified by membership in the Eurasian Union and the 25-year cooperation agreement with China. The recent unveiling of this agreement underscores the need to understand interactions with China, identifying opportunities and challenges. Both Iran and China are among the few nations pursuing independent policies free from U.S. interference, manifesting in political and economic dimensions, prompting U.S. policy revisions such as severe sanctions on Iran and economic warfare against China.

This article first reviews the research background on Iran-China relations and the impact of China's political structure. It then describes the research method and theoretical framework based on game theory and the "hunter" model. Subsequently, it analyzes China's political structure and power distribution, examining key institutions like the Central Committee, Politburo, and General Secretary of the Communist Party. The next section discusses the involvement of Iranian governmental companies in interactions with China, presenting findings emphasizing the role of Chinese state-owned enterprises and the need for long-term-oriented Iranian institutions. Finally, conclusions and recommendations focus on the optimal model for Iran-China economic and political interactions using the "hunter" game model.

2. Theoretical Framework

To analyze Iran-China relations and optimize interactions, examining perspectives from other countries, particularly the U.S. as a key international actor, is essential. In July 2010, a U.S. military-affiliated think tank held a roundtable on China-Iran relations, concluding that agreements remain superficial with limited intent for deepening. However, the authors argue Iran can emulate China's successful global trade experiences to foster deeper, sustainable cooperation. The "hunter game" model from game theory is employed to explain optimal economic relations. In this model, two hunters (Iran and China) face choices: hunting a rabbit alone for minimal gain or collaborating to hunt a deer for greater profit. Applied here, strategic cooperation focusing on long-term interests against U.S. influence yields substantial benefits.

The model has three key principles: no dominant strategy (neither party maximizes profit alone); mutual awareness of collaboration benefits; and shared will for larger goals (deer hunting). Illustrated in Figure 1, it shows Nash equilibria where unilateral changes are undesirable. Current relations resemble short-term focus (rabbit hunting), leading to limited cooperation. Rules for application include: no dominant strategy amid declining U.S. liberal hegemony and China's need for global expansion; awareness of cooperation in security, energy, and transit; and final will driven by Iran's sanction mitigation needs and China's centennial goals. Geopolitically, Iran's energy transit role is strategic for China's Belt and Road Initiative (BRI), though relations remain asymmetric due to Iran's economic isolation.

3. Research Method

This study employs a library-based method with descriptive-analytical techniques, drawing

on library resources and reputable think tank materials to examine China's political structure, power distribution, and the optimal Iran-China relations model through game theory.

4. Discussion and Findings

China's domestic politics feature an efficient authoritarian structure driving progress, exemplifying high-growth non-democratic governance. Unlike a malign dictatorship, it involves elite power distribution. Factors like admitting past errors, clear economic goals, shifting from class conflict to socialist modernization, and delegating to industrial entrepreneurs have ensured political stability and economic advancement. China uses economic progress for control while increasing authority amid protests. Joseph Nye notes China's lack of civil society, but compensation via a strong private sector. This "authoritarian modernization or state capitalism" model is globally accepted, with critics and supporters agreeing on top-down command, non-democratic policies, controlled management, and gradual reforms.

Key institutions include: the Communist Party of China (CPC) with 89 million members overseeing land, jobs, and factories; other parties accepting CPC leadership. Leadership is diverse in ideology and preferences, emphasizing flexibility for internal and international adaptation (e.g., the 2017 constitutional change for Xi Jinping's extended term). Organizational patterns post-1978 include gradual reforms, equal rights, single-party rule with collective decisions, centralized government, entrepreneurial state over bureaucracy, tech surveillance, private enterprise growth, religious suppression, limited military role, and controlled open-door policy.

Power distribution: General Secretary (e.g., Xi Jinping) heads the party and military commission, with non-explicit duties but international significance; decisions align with institutionalized processes. The Central Committee (State Council) is the top executive, with the Politburo Standing Committee as the most powerful decision-maker. The Politburo handles constitutional amendments. Secretariat coordinates Politburo sessions. The Central Military Commission directs the armed forces. The Discipline Inspection Commission oversees regulations. The Central Committee (205 members) provides policy studies and consultations. The National People's Congress, the highest authority, elects representatives indirectly and supervises institutions.

Overall, China's structure balances internal equilibrium through elite circulation, rapid adaptation to challenges, and anti-corruption measures.

Discussion on Entry of Governmental Companies into Interactions with China: Six analytical perspectives on Chinese politics aid economic-political channels: cultural political legitimacy, elite politics and power struggles, civil society and bottom-up change, bureaucratic bargaining, organizational learning, and integrated political-economic analysis. A combination is recommended for better relations, focusing on integrated analysis, learning, bargaining, elite recognition, and cultural legitimacy for the short-term, and civil society for the long-term.

Findings-Entry of Governmental Companies as a Solution: China's economic transformation began in 1977 with Deng Xiaoping's policy emphasis, leading to free trade zones and foreign investment. Pre-1978, it was centrally planned; reforms (1978-1984) increased enterprise autonomy; 1984-1992 separated management from state ownership; 1992-2002 adopted modern corporate systems; 2003-2012 improved state asset management; post-2012 focused on broad reforms and anti-corruption. Currently, 500,000 foreign firms operate, contributing 45% to foreign trade and 55 million jobs.

Key results: State-owned enterprises (SOEs) grew from 27 in 2000 to 102 in 2017;

assets increased 11-fold (1997-2016); sales increased from \$6,813.20 billion (1998) to \$47,439.16 billion (2016). Government support is protective, with SOEs stabilizing during crises via employment and services. Budgets are soft, performance-based; financing via markets, stocks, government, and banks; average 40% state ownership.

China's SOE support, managerial stability, and long-term vision differentiate its interactions. The optimal Iran-China model involves Iranian governance-linked (not government) companies for stability, avoiding short-term governmental shifts. Legal support, stable management, and long-term trade views are key. Global SOE success (e.g., Huawei's resilience) and Malaysia's development via Chinese investment exemplify this. Recent agreements reveal barriers like unaddressed Chinese defaults, unmanaged long-term contracts, and excluded non-governmental institutions due to governmental interests. Long-term planning is needed beyond 4-8-year governments.

5. Conclusion

This research examines the optimal Iran-China interaction model, emphasizing China's political structure. Key lines include analyzing China's centralized, stable system; SOEs' role in economic progress; and Iran's need for behavioral alignment for optimal interactions. The main question addresses forming optimal economic relations considering China's structure; the hypothesis stresses the entry of Iran's centralized, stable, long-term governmental institutions.

Theoretical Findings: Using the "hunter game," strategic cooperation benefits both against U.S. hegemony, emphasizing mutual awareness, no dominant strategy, and shared will. China's authoritarian system with elite distribution, flexibility, and decision dynamism fosters stability and growth; the Central Committee and Politburo are vital for Iran relations.

Empirical Findings: Chinese SOEs, with government support and long-term views, drove growth (sales/assets surges). Iran needs stable non-governmental institutions to counter managerial changes and short-termism. Barriers include unaddressed disputes and excluded institutions.

Overall, China's flexible, pragmatic, elite-consensus system enables long-term planning; success stems from liberal global interactions, not pure authoritarianism. For Iran, similar models with stable institutions and hidden diplomacy under sanctions can strengthen ties, reducing U.S. effects. **Recommendation:** Use the "hunter" model, enhance governance-linked companies with legal support and stability for optimal economic-political interactions.

Suggestions: The "hunter" model is initial; align Iranian institutions with China's preferences via SOE-like stability and long-term contracts, avoiding governmental short-termism for optimal relations.

دانشگاه رازی

ISSN: 2676-587X

الگوی بهینه تعاملات ایران و چین با تأکید بر ساختار سیاسی چین

مجتبی عبدخدایی^۱ | مجید عباسی^۲ | محمدعلی رحیمی نژاد^۳ ✉۱. دانشیار گروه روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: abdcourse@gmail.com۲. دانشیار گروه روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: Dr.majidabbasi@gmail.com۳. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: ali.rahimi0872@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۵/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۷/۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۷/۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۲۳

کلیدواژه‌ها:

ساختار سیاسی چین،
تعاملات اقتصادی،
شرکت‌های دولتی چین،
الگوی بهینه تعامل.

پیشرفت سریع اقتصادی چین در قرن حاضر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تحولات مورد توجه جهانیان قرار گرفته است. نقش سیاست و اصولاً سیاست‌گذاری اقتصادی چین جهت نیل به اهداف اقتصادی در فهم چگونگی این پیشرفت دارای اهمیت است. چگونگی شکل‌گیری روابط بهینه اقتصادی ایران و چین با توجه به ساختار سیاسی و سیاست‌های اقتصادی این کشور، سؤال اصلی این پژوهش است. فرضیه این نوشتار ضرورت ورود نهادهای حاکمیتی ایران به تعاملات اقتصادی با چین جهت شکل‌گیری روابط بهینه با این کشور است. نتایج این پژوهش بیانگر ساختار متمرکز، باثبات و نگاه بلندمدت شرکت‌های دولتی چین از یکسو و در پیش گرفتن نگاه نخبگانی در تصمیمات حزب حاکم از سوی دیگر است. از همین رو ورود نهادهای حاکمیتی متمرکز، باثبات و دارای نگاه بلندمدت برای شکل‌گیری تعاملات بهینه میان دو کشور به‌عنوان راهکار این نوشتار ارائه گردیده است. علاوه بر قدرت فردی اعضای حزب متناسب با مقام خود، کمیته مرکزی چین به‌عنوان نهاد مطالعاتی و نخبگانی چین و اعضای دائمی کمیته پولیتورو مهم‌ترین نقش را در تعاملات ایران و چین برخوردار هستند. در واقع ایده مرکزی تعامل اقتصادی با چین همسانی و دارا بودن از رفتار مشابه نهادهای اقتصادی ایران است که در صورت تحقق می‌توان از مدل بازی «شکارچی» در تعاملات دو طرف بهره برد.

استناد: عبدخدایی، مجتبی؛ عباسی، مجید؛ رحیمی نژاد، محمدعلی (۱۴۰۴). الگوی بهینه تعاملات ایران و چین با تأکید بر ساختار سیاسی چین. *مطالعات اقتصاد سیاسی بین الملل*، ۸ (۲)، ۱۶۹-۱۸۶. <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.11407.1714>

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان

DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2025.11407.1714>

۱. مقدمه

از زمان شکل‌گیری مفهوم دولت^۱ ایجاد روابط صلح‌آمیز پایدار بین کشورها همواره یکی از مسائل مهم برای نخبگان سیاسی بوده است. این روابط صلح‌آمیز و پایدار در طی سالیان اخیر و بعد از جنگ‌های جهانی و حاکمیت ارزش‌های و هنجارهای جدید، دارای اهمیتی مضاعف گردیده‌اند. یک روی اهمیت صلح و امنیت کشورها پیش‌برد اهداف اقتصادی برای حل مشکلات داخلی از سوی دولت‌ها بوده است. از همین زاویه برای ایران طی سال‌های اخیر و به‌ویژه پس از خروج آمریکا از برجام مسئله ارتباط با کشورهای همسایه و شرق از اهمیت بیشتری در سیاست خارجی ایران برخوردار گردیده است؛ به نحوی با روی کار آمدن دولت جدید در آمریکا نیز همچنان بازگشت به روند دوران برجام، در ابهام است. از سوی دیگر ایران با در پیش گرفتن نگاه به شرق، تلاش‌هایی برای ایجاد روابط با سایر کشورها را در پیش گرفته که مهم‌ترین آن را می‌توان عضویت در اتحادیه اوراسیا و انتشار تفاهم‌نامه ۲۵ ساله با چین دانست. با انعقاد قرارداد ۲۵ ساله بین ایران و چین که اخیراً از آن رونمایی شد، چگونگی تعامل با چین و شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های این تعامل بسیار اهمیت دارد. ایران و چین از معدود کشورهای جهان هستند که توانسته‌اند سیاست‌های خود را به‌صورت مستقل و به دور از دخالت‌های آمریکا به‌پیش ببرند. این استقلال در ابعاد سیاسی و اقتصادی کاملاً نمود داشته و آمریکا را وادار به بازنگری سیاست‌های خود علیه دو کشور ایران و چین کرده است؛ در پیش گرفتن تحریم‌های شدید اقتصادی در قبال ایران و کاهش حجم تجارت خود و متعاقب آن جنگ اقتصادی در قبال چین از رویکردهای آمریکا در چند سال اخیر بوده است.

این مقاله ابتدا به بررسی پیشینه پژوهش در زمینه روابط ایران و چین و تأثیر ساختار سیاسی چین بر این روابط می‌پردازد. سپس روش پژوهش و چارچوب نظری مبتنی بر نظریه بازی‌ها و مدل «شکارچی» را تشریح می‌کند. در ادامه، ساختار سیاسی و توزیع قدرت در چین به‌صورت جامع تحلیل شده و نقش نهادهای مختلف از جمله کمیته مرکزی، پولیتبورو و دبیر کل حزب کمونیست چین بررسی می‌شود. بخش بعدی به بحث درباره چگونگی ورود شرکت‌های حکومتی ایران در تعامل با چین اختصاص دارد و یافته‌های پژوهش با تأکید بر نقش شرکت‌های دولتی چین و لزوم حضور نهادهای حاکمیتی ایران با نگاه بلندمدت ارائه می‌شود. در نهایت، نتیجه‌گیری و پیشنهادها با تمرکز بر الگوی بهینه تعاملات اقتصادی و سیاسی ایران و چین با استفاده از مدل بازی «شکارچی» ارائه خواهد شد.

۲. پیشینه پژوهش

علمائی‌فر در کتاب «مدرنیته و تجربه تجدد در چین» چین امروز را حاصل دیالکتیک دو پدیده تجدد غربی و فرهنگ میراث کهن این کشور دانسته است. هرچند آمیختگی دو مورد مذکور یکی از نقاط قوت ساختار سیاسی چین است اما تجدد غربی از ابتدا در تقابل با فرهنگ و سنت چین بوده و از همین رو رشد تعداد روشنفکران و تفکرات غربی ظرفیتی نگران‌کننده برای نخبگان سیاسی این کشور است. نکته قابل توجه رشد تجدد در سایه گفتمان و فرهنگ چینی بوده که همچنان ادامه دارد (علمائی‌فر، ۱۳۹۴: ۲۴). در بعد سیاسی بالا گرفتن اختلافات بین آمریکا و چین فرصتی برای همکاری سایر کشورها از جمله ایران فراهم کرده است. وجه اشتراک دو کشور دستیابی به منافع اقتصادی بیشتر و کم اثر کردن موانع تحریمی آمریکا است. از همین رو چین برای تداوم در خاورمیانه و تقویت حضور اقتصادی و سیاسی خود، همکاری با ایران را یک انتخاب جذاب می‌داند. در این راستا شناسایی نحوه تعامل و ظرفیت‌های موجود برای تعاملات اقتصادی دارای اهمیت است که بدان پرداخته شده است.

افزون بر حجم بالای واردات ایران از چین، این کشور طی چند دهه اخیر، دارای مزاد تجاری بوده و رویکرد آن تبدیل مزاد تجاری و حتی ذخایر ارزی خود به سرمایه‌گذاری - بدون وابستگی به دلار - بوده است؛ از همین رو ایران یک فرصت مهم برای این کشور تلقی می‌شود. یکی دیگر از دلایل اهمیت همکاری با چین، کمبود منابع مالی کشور در دهه اخیر است که می‌تواند از طریق همکاری‌های اقتصادی با چین بهبود پیدا کند. طبق سند تفاهم‌نامه ۲۵ ساله، ریشه و علت اصلی مطرح‌شده توسط چین

برای توسعه روابط با ایران تحقق برنامه یک کمربند-یک راه است. ایده یک کمربند-یک راه در سال ۲۰۱۴ برای چین جنبه الزامی پیدا کرد و تا آبان ۱۳۹۸ زیرساخت خط آهن پرسرعت ۲۵ هزار کیلومتری در چین برای آن احداث شده است. اهمیت این پروژه به حدی است که تداوم پیشرفت چین در گرو تحقق آن قرار گرفته و تاکنون علاوه بر روسیه و کشورهای آسیای میانه ۱۷ کشور عربی نیز همراهی خود را با آن اعلام کرده‌اند. در حالی که حجم تجارت جاده ابریشم -یک کمربند یک راه- تا نیمه اول ۲۰۱۹ به بیش از ۶۰۰ میلیارد دلار رسیده است، با گسترش همکاری‌های ایران و چین می‌تواند علاوه بر سودآوری به کم کردن اثرات تحریم‌های آمریکا منجر شود. فروش نفت و فرآورده‌های آن یکی از زمینه‌های همکاری دو کشور است که ایران در برهه‌ای -دولت نهم تجربه بیشترین صادرات این محصول به چین را داشته است.

همکاری درزمینه انرژی، توسعه بندر چابهار، راه‌آهن چابهار سرخس و تبادل تولیدات داخلی دو کشور از بسترهای دیگر مشترک و هم‌راستا در شکوفایی طرح یک کمربند-یک راه بین دو کشور است. از سوی دیگر حجم واردات چین در سال ۲۰۱۹ بیش از دو هزار میلیارد و شصت و هشت میلیون دلار بوده است؛ در این میان ایران رتبه ۳۴ صادرات به چین را داشته است. در حالی که کشورهای آمریکای جنوبی از قبیل شیلی، برزیل و پرو و کشورهای خاورمیانه از جمله عراق، عمان و عربستان صادرات بیشتری داشته‌اند. به‌طور کلی شناسایی بسترهای همکاری ایران و چین و چگونگی همکاری با چین درزمینه پروژه یک کمربند-یک راه در شرایط فعلی اهمیت دارد.^۱ ایجاد روابط راهبردی میان ایران و چین به حدی دارای اهمیت است که از همان ابتدا هجده‌های تبلیغاتی منفی از سوی کشورهای غربی به آن وارد شد.^۲

طبق پژوهش دورج ایران و چین به لحاظ دارا بودن از تمدن کهن، سابقه همکاری، فرهنگی و فهم مشترک از تجربه استعمار از غرب در دوران متفاوت مستعد همکاری بلندمدت در ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هستند. وی معتقد است علت اصلی عدم شکل‌گیری روابط بلندمدت تقدم منافع اقتصادی متقابل توسط چین است؛ امری که در رأی دادن علیه ایران در چهار قطعنامه شورای امنیت از یکسو و موافقت با عضویت ایران در سازمان شانگهای از سوی دیگر است (Dorraj, 2016: 206-215). وجه تمایز این نوشتار نسبت به مطالعات گذشته، بررسی دقیق نظام سیاسی چین و تبیین رفتار رهبران این کشور بر اساس نظریه بازی‌ها است. چگونگی تفکر نظام سیاسی چین، فرهنگ سیاسی این کشور به‌منظور چگونگی شکل‌گیری روابط راهبردی با این کشور از دیگر متغیرهای مورد بررسی در این نوشتار خواهد بود.

بررسی اسناد مربوطه و نحوه تعاملات اقتصادی چین با سایر کشورها و شناسایی انگیزه‌های چین برای حضور اقتصادی در ایران برای حداکثر سازی منافع اقتصادی کشور اهمیت دارد. چین امروز با برخورداری از حق وتو، تأثیر بر سیاست‌های جهانی و تلاش برای توسعه سیاسی مهم‌ترین خطر برای هژمونی آمریکا محسوب می‌شود. با توجه به مطالب فوق و در نظر گرفتن فرضیه منافع اقتصادی ایران و چین در صورت شکل‌گیری روابط راهبردی و کاهش نفوذ آمریکا در خاورمیانه، سؤال اصلی این نوشتار چگونگی برقراری الگوی بهینه تعامل میان ایران و چین با تأکید بر ساختار سیاسی چین است. درواقع با پرداختن به مزایای سیاسی و اقتصادی روابط دو کشور چگونگی ایجاد روابط بهینه بین دو کشور مطرح است که در این پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۳. روش پژوهش

درزمینه روش پژوهش، در این نوشتار روش مطالعه کتابخانه‌ای و تکنیک توصیفی-تحلیلی با استناد به منابع کتابخانه‌ای و مطالب اندیشکده‌های معتبر به ساختار سیاسی چین، نحوه توزیع قدرت در این کشور و درنهایت به الگوی بهینه روابط بین ایران و چین از طریق نظریه بازی‌ها پرداخته شده است.

۴. چارچوب نظری

الگوی بهینه روابط بین ایران و چین

برای تحلیل روابط ایران و چین و یافتن راهکارهایی برای بهینه‌سازی این تعاملات، بررسی دیدگاه‌های کشورهای دیگر، به‌ویژه

1. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx

2. <https://snn.ir/fa/news/860800>

آمریکا به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران صحنه بین‌الملل، ضروری است. در ژوئیه ۲۰۱۰، اندیشکده‌ای وابسته به ارتش آمریکا میزگردی با حضور پژوهشگران و تحلیل‌گران برگزار کرد تا روابط چین و ایران را بررسی کند. نتایج این میزگرد نشان داد که توافقات میان ایران و چین در سطحی نسبتاً سطحی باقی مانده و اراده‌ای قوی برای تعمیق این روابط در آینده دیده نمی‌شود. با این حال، نگارندگان معتقدند که ایران می‌تواند با الگوپردازی از تجربه موفق چین در تجارت جهانی، به سمت تعمیق روابط و ایجاد همکاری‌های پایدار حرکت کند. برای این منظور، در ادامه از یکی از مدل‌های «نظریه بازی‌ها» به نام «بازی شکار» استفاده شده تا چگونگی دستیابی به روابط اقتصادی پهنه میان دو کشور توضیح داده شود (Mackenzie, 2010: 1-2).

در مدل «بازی شکار»، دو شکارچی (که در اینجا می‌توانند ایران و چین باشند) با دو گزینه روبه‌رو هستند: شکار خرگوش به‌تنهایی که سودی اندک دارد، یا همکاری برای شکار آهو که نیازمند تلاش مشترک است اما سود بیشتری به همراه می‌آورد. در این چارچوب، ایران و چین می‌توانند با همکاری استراتژیک و تمرکز بر منافع بلندمدت، به‌ویژه در برابر نفوذ آمریکا، به سودهای کلان دست یابند. این مدل سه اصل کلیدی دارد: نخست، نبود استراتژی غالب، به این معنا که هیچ‌یک از طرفین به‌تنهایی نمی‌توانند به حداکثر سود دست یابند؛ دوم، آگاهی هر دو طرف از مزایای همکاری و سود بیشتر آن؛ و سوم، اراده مشترک برای دستیابی به هدف بزرگ‌تر (شکار آهو). این اصول در شکل ۱ به‌صورت زیر نشان داده شده است:

جدول ۱. کاربرد بازی شکارچی در روابط ایران-چین

		شکارچی ۱ (چین)		شکارچی ۲ (ایران)	
		وضعیت اول	وضعیت دوم	وضعیت سوم	وضعیت چهارم
خرگوش (منافع کوتاه‌مدت و خرد)	۱	۰*	۵	۵*	۵
	۱	۱*	۰	۱*	۰
آهو (منافع بلندمدت و کلان)		۰*	۵	۱*	۰
		۱*	۰	۱*	۰

علامت ستاره (*) نشان‌دهنده «تعادل نش» است، یعنی وضعیتی که هیچ‌یک از بازیگران انگیزه‌ای برای تغییر یک‌جانبه استراتژی خود ندارند. در وضعیت اول، ایران شکار آهو را انتخاب می‌کند اما چین به شکار خرگوش بسنده می‌کند که نتیجه آن سود اندک برای چین و عدم سود برای ایران است، زیرا همکاری شکل نگرفته است. در وضعیت دوم، هر دو کشور با همکاری برای شکار آهو، به منافع بلندمدت و بهینه دست می‌یابند که هدف اصلی روابط استراتژیک ایران و چین است. وضعیت سوم که شرایط کنونی دو کشور را نشان می‌دهد، بیانگر تمرکز هر دو طرف بر منافع کوتاه‌مدت است که به همکاری‌های محدود و ناپایدار منجر می‌شود. در وضعیت چهارم، چین شکار آهو را انتخاب می‌کند اما ایران به خرگوش بسنده می‌کند که نتیجه آن سود اندک برای ایران و عدم سود برای چین است.

برای کاربست این مدل در روابط ایران و چین، قواعد زیر بررسی می‌شوند:

عدم وجود استراتژی غالب: در شرایط کنونی، هژمونی جهانی لیبرالیسم آمریکا رو به افول است و چین با رشد اقتصادی چشمگیر خود به دنبال حفظ و گسترش منافع جهانی‌اش است. تجربه تاریخی نشان می‌دهد که افزایش رفاه اقتصادی معمولاً به مشارکت سیاسی بیشتر طبقه متوسط منجر می‌شود، اما در صورت سرکوب، می‌تواند به ناآرامی‌های سیاسی و اجتماعی بینجامد (امینی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۳). چین برای پاسخگویی به نیازهای طبقه متوسط خود و حفظ ثبات داخلی، به رشد اقتصادی مداوم و افزایش نفوذ سیاسی در سطح جهانی نیاز دارد که این موضوع به رقابت تجاری با آمریکا منجر شده است.

آگاهی طرفین از مزایای همکاری: زمینه‌های همکاری بین ایران و چین در حوزه‌های امنیتی، انرژی و ترانزیت قابل توجه است. گارور معتقد است که ایران و چین به‌عنوان دو قدرت نوظهور، در بسیاری از منافع و دیدگاه‌ها درباره کاهش نقش آمریکا در جهان اشتراک نظر دارند. این دو کشور یکدیگر را شرکای بالقوه‌ای می‌دانند که معتقدند در آینده نقش آمریکا در جهان کاهش خواهد یافت. گارور به اشتراکات تاریخی ایران و چین، از جمله همکاری در حمایت از پاکستان، مقابله با شورش‌های مورد حمایت شوروی در عمان و پشتیبانی از کوبا اشاره می‌کند. او همچنین نقش ژئوپلیتیکی ایران برای چین را برجسته می‌داند و معتقد است چین به دنبال تقویت اعتماد متقابل و همکاری بر اساس منافع مشترک با ایران است، هرچند این هدف به‌دلیل

وابستگی چین به مدرن‌سازی با کمک غرب، با چالش‌هایی همراه است (Garver, 2016: 180-182). اراده نهایی برای شکار آهو: نیاز ایران به کاهش اثرات تحریم‌های آمریکا و برنامه بلندمدت چین برای تحقق سند ۱۰۰ ساله دوم و مقابله با تهدیدات آمریکا، انگیزه‌های اصلی برای همکاری استراتژیک هستند. بحران‌هایی مانند تنش در دریای جنوبی چین و ادامه فشارهای آمریکا بر هر دو کشور، ضرورت همکاری را تقویت می‌کند. پژوهش کاندت و اکبرزاده نشان می‌دهد که همکاری ایران و چین در پروژه یک کمربند-یک راه، با وجود منافع اقتصادی قابل توجه، با الگوی رفتاری قدرت‌های بزرگ همخوانی ندارد. با تغییر رفتار ایران به سمت همکاری استراتژیک با چین، می‌توان به تضعیف منافع آمریکا در منطقه امیدوار بود (Conduit & Akbarzadeh, 2018: 1-14). همچنین، جون و لی معتقدند که نبود اتحاد کامل بین ایران و چین به دلیل نفوذ قدرت هوشمند آمریکا است، اما منافع میان‌مدت و اهداف مشترک در حوزه‌های اقتصادی و ژئوپلیتیکی می‌تواند این همکاری را تقویت کند (Liu & Wu, 2010: 40-55).

از منظر ژئوپلیتیکی، ایران به‌عنوان یک مرکز انتقال انرژی بین خاورمیانه، آسیای میانه و اروپا، برای چین اهمیت استراتژیک دارد. با این حال، به دلیل انزوای اقتصادی ایران، روابط دو کشور نامتقارن بوده و نیاز ایران به چین بیشتر است. استراتژی چین ایجاد یک سیستم یکپارچه انتقال انرژی از طریق پروژه یک کمربند-یک راه است که ایران در آن نقش کلیدی دارد. با این وجود، روابط ایران و چین هنوز در سطح «شرکای استراتژیک» نیست و بیشتر به همکاری‌های کوتاه‌مدت و مقطعی محدود شده است (Mackenzie, 2010: 1-2).

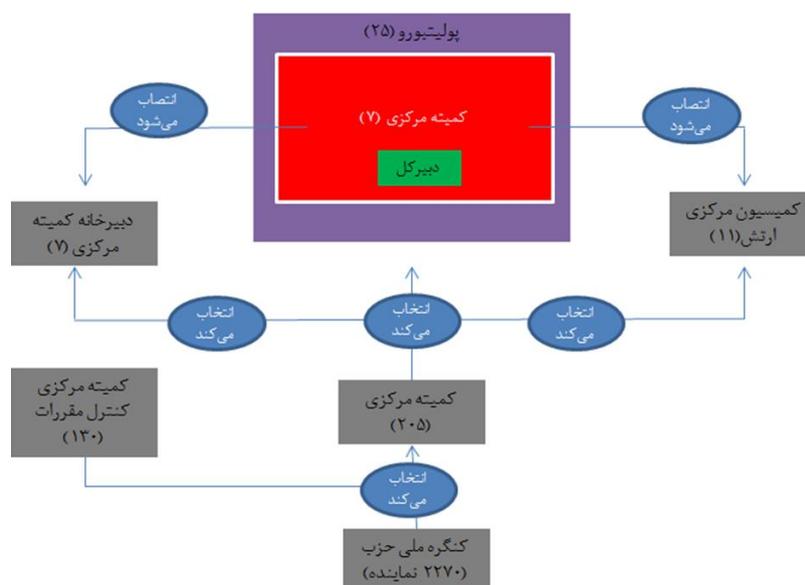
۵. ساختار سیاسی و توزیع قدرت در چین

در عرصه سیاست داخلی چین دارای یک ساختار اقتدارگرایی کارآمد بوده که آن را به‌سوی پیشرفت سوق داده است. این موضوع نشان‌دهنده آن است چین امروز مصداقی از عملکرد رشد چشمگیر یک کشور غیر دموکراتیک است. در واقع برخلاف تصور رایج درباره دیکتاتوری بدخیم در چین، این کشور دارای حاکمیت نخبگانی با توزیع قدرت در بخش‌های مختلف است (Besley & Kudamatsu, 2007: 32-33). در کتاب معمای چین بر نقش عواملی از جمله پذیرش اشتباهات گذشته و تبیین اهداف روشن اقتصادی، حرکت از نزاع طبقاتی به نوسازی سوسیالیستی با تأکید بر منافع و رفاه مردم و گذار از تمرکز شدید و تفویض قدرت به کارآفرینان صنعتی ثبات سیاسی و پیشرفت اقتصادی چین مطرح شده است. چین از یکسو پیشرفت اقتصادی را ابزاری برای کنترل مردم خود قرار داده از سوی دیگر به تعبیر دیوید شامبو به‌عنوان یک چین شناس برجسته رویکرد افزایش اقتدار در صورت ایجاد اعتراض را در پیش گرفته است. در همین راستا و توانمندی چین در زمینه ثبات سیاسی، جوزف نای معتقد است که اگرچه چین فاقد جامعه مدنی بوده اما با استفاده از دیگر مؤلفه‌های قدرت از جمله بخش خصوصی قدرتمند کوشیده است تا خلاً نهادهای مدنی را پر کند.

درواقع سازگاری نظام سیاسی و توزیع قدرت در این کشور با توسعه اقتصادی به حدی مورد قبول و متناسب بوده که به‌عنوان یک الگوی «نوسازی اقتدارگرایانه یا سرمایه‌داری دولتی» در جهان مورد قبول واقع شده است. این الگوسازی تا حدی مورد قبول واقع شده که بسیاری از ناظران پیشرفت اقتدارگرایانه چین را برابر با ضعف غرب بیان می‌کنند. موافقان و منتقدان ساختار سیاسی چین هم‌زیستی وجود «فرماندهی از بالا» به پایین اقتصاد، نوسازی اقتصادی و سیاست‌های غیر دموکراتیک، کنترل دولتی مدیریت اقتصادی از بالا به پایین؛ و اصلاحات آهسته و پیوسته درباره آن اشتراک دارند (باقی، ۱۳۹۸: ۷۶-۳۲). رجوع به نهادهای حاکمیتی چین بیانگر توزیع قدرت نخبگانی، بلندمدت، منظم و قابل انعطاف در این کشور بوده که حاصل آن کارآمدی سیاسی و پیش‌برد منافع اقتصادی ذیل آن است (نقش نهادها در توانمندی سیاسی مطلوب).

پس از پایان جنگ داخلی در سال ۱۹۴۹، حزب کمونیست چین (CPC) بر این کشور حاکم شده و یک هرم قدرت را اداره می‌کند که از طرف مردم کنترل اراضی، مشاغل، کارخانه‌ها و دیگر بخش‌ها را به عهده گرفته است. نکته دارای اهمیت عضویت ۸۹ میلیونی افرادی بوده که این حزب آن را به بزرگ‌ترین حزب سیاسی جهان تبدیل کرده است. علاوه بر حزب

کمونیست چین احزاب دیگری از جمله انجمن غیر حزبی^۱، کمیته انقلابی کومینتانگ چین، اتحادیه دموکراتیک چین، انجمن ساخت و ساز ملی دموکراتیک چین، انجمن توسعه دموکراسی چین، حزب دموکرات دهقانان و کارگران، انجمن چین ژو گونگ دنگ، انجمن جیو سان و اتحادیه خودمختاری دموکراتیک تایوان نیز در این کشور فعالیت دارند (خبرگزاری رسمی دولت چین، ۲۰۰۷)؛^۲ این احزاب به‌طور رسمی رهبری CPC را پذیرفته و فعالیت‌های آن‌ها توسط حزب کمونیستی چین هدایت می‌شود که ساختار حزبی آن به شکل زیر است.

شکل ۱. نهادهای اصلی حزب چین (هلمان، ۲۰۲۰: ۷۷)

امروز رهبری حزب کمونیست چین یکپارچه نبوده و اعضای آن در زمینه‌های ایدئولوژیک، زمینه و ترجیحات سیاسی تفکرات یکسانی ندارند. رسیدن به پویایی امروز توسط حزب بسیار دشوار بوده و با پالش‌های فراوان بوده است. در واقع تلاش حزب دارا بودن از انعطاف برای تغییر متناسب با محیط داخل و بین‌الملل است؛ مصداق این موضوع را می‌توان در حذف یکی از مفاد قانون اساسی چین در سال ۲۰۱۷ و ریاست شی جین پینگ دانست. در این سال قانون دو دوره ۵ ساله ریاست بر حزب توسط اعضای حزب حذف گردید (Cheng, 2019: 202). این در حالی بود که چین با تجربه از جنگ قدرت داخلی در قرن اخیر با محدود کردن دوران ریاست حزب سعی در ثبات سیاسی داخلی داشته اما با ایجاد رشد اقتصادی شگرف عمده نخبگان به تمديد بیش از دو دوره قدرت دبیر کل رضایت داده‌اند. حزب کمونیست چین به‌عنوان بزرگ‌ترین حزب جهان، در سال‌های اخیر با روندی صعودی به تعداد اعضای آن افزوده شده است.

افزایش تعداد اعضا به معنای عضویت مارکسیست‌های متعهد و کمونیست‌های منضبط نبوده و بسیاری از افراد برای دریافت سایر مزایا از جمله دسترسی راحت به تسهیلات عمومی و بخش دولتی، مشوق‌های ترجیحی و ورود به شبکه نخبگان سیاسی است از مهم‌ترین الگوهای سازمانی و نظم سیاسی پس از ۱۹۷۸ تاکنون در چین می‌توان به ایجاد اصلاحات تدریجی برای سازگاری، تعهد به اعطای حقوق برابر به شهروندان در برابر قانون، لفاظی سیاسی متعصبانه و سیاست تشریفاتی، حکمرانی تک‌حزبی با تصمیمات عمدتاً جمعی، دولت متمرکز، اجرای طرح دولت کارآفرین به‌جای دیوان‌سالاری، افزایش استفاده از فناوری برای نظارت بر مردم، گسترش بسیار فراوان شرکت‌های خصوصی، سرکوب جنبش‌های جدید مذهبی، محدودیت بر نقش نظامیان و سیاست درهای باز کنترل‌شده، اشاره کرد (هلمان، ۱۳۹۹: ۷۳ و ۲۷). دمبو و مارتین طی گزارش‌هایی به کنگره

۱. در دوره انقلاب دموکراتیک، افراد مشهور بدون حزب را که به‌طور کلی نخبگان اجتماعی می‌نامیدند، پس از تأسیس کنفرانس مشورتی سیاسی مردم چین در سال ۱۹۴۹، یک دسته دموکرات‌های غیر حزب ایجاد کردند. در حال حاضر، افرادی که در هیچ مهمانی شرکت نکرده اما سهم مثبتی در جامعه داشته و از نفوذ قابل توجهی برخوردارند افراد غیر حزبی نامیده می‌شوند که بدنه اصلی آن‌ها روشنفکران است.

2. http://www.gov.cn/zhengce/2007-11/15/content_2615762.htm

آمریکا در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۲ به موارد زیر درباره حزب کمونیسم چین پرداخته است. پس از تأسیس جمهوری خلق چین در اول اکتبر سال ۱۹۴۹، چهار قانون اساسی در سال‌های ۱۹۵۴، ۱۹۷۵، ۱۹۷۸ و ۱۹۸۲ جداگانه در جمهوری خلق چین تنظیم و صادر شد. نظم سیاسی چین را باید بیشتر ابزار اجرایی حزب دانست تا آنکه دولت مبتنی بر قانون اساسی به شمار رود؛ چنانچه از شروع وضع قانون اساسی ۱۹۵۴ تاکنون نقش سیاسی حزب کمونیست، اختیارات جامع دولت مرکزی جهت مداخله، تمرکز قدرت و وابستگی حقوق فردی به منافع جمعی از مهم‌ترین این روند است. همچنین در قانون اساسی سال ۱۹۹۹ به وضع به عدم تخطی هیچ نهادی از قانون به‌جز حزب تصریح گردیده است (هلیمان، ۱۳۹۹: ۶۵). چهارمین قانون اساسی جمهوری خلق چین یعنی قانون اساسی فعلی در چهارم دسامبر سال ۱۹۸۲ در مجلس ملی نمایندگان خلق چین به تصویب رسیده و صادر شد. در ادامه به هر یک از نهادهای سیاسی چین و نحوه توزیع قدرت در این کشور پرداخته شده است:

الف.۱) دبیر کل

از ابتدای شکل‌گیری جمهوری خلق چین افراد زیر به ترتیب به قدرت رسیده‌اند.

- مائو تسه تونگ در دو دوره متوالی از سپتامبر ۱۹۴۹ تا ۱۹۵۹ و ریاست کمیته دائمی تا ۱۹۹۶
- لیو شائوچی از ۱۹۵۹ تا ۱۹۶۶
- لی شیانیان ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۸
- یانگ شانگکون ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۳
- جیانگ زمین ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۳
- هو جیتائو ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۳
- شی جین پینگ ۲۰۱۳ تاکنون (خبرگزاری دولت چین، ۲۰۲۰)^۱

نکته جالب تداوم قدرت دبیران کل پس از دوره تصدی به‌تناسب مقبولیت و نفوذ آن‌ها در حزب است؛ از همین رو مائو پس از دوره تا پایان عمر رئیس کمیته دائمی بوده و به اصلاحات و اقدامات جدید در چین پرداخت. از نکات قابل توجه در به قدرت رسیدن افراد در چین نقش‌آفرینی نخبگی و تخصص افراد حزب است به‌گونه‌ای که دارا بودن از تفکر استراتژیک و نظریه‌پرداز بودن از وجوه تمایز دبیران کل و نخبگان به قدرت رسیده در ادوار اخیر چین است؛ ارائه نظریه «سه جهان»^۲ توسط مائو، اصلاحات ارضی شائوچی و طرح یک کمربند-یک راه توسط شی جین پینگ است. درواقع مسئله بدیهی حضور و تلاش نخبگان ارشد چین در اتاق‌های فکر و برخورداری از دانش مسائل کشور است. در رأس کمیته دائمی دبیر کل حزب کمونیست قرار دارد که هم‌زمان ریاست حزب کمونیست چین و ریاست کمیسیون مرکزی ارتش را برعهده دارد. کمیته دائمی شامل نخست‌وزیر، رئیس کنگره ملی حزب، رئیس نشست مشورت سیاسی خلق چین و رئیس کمیسیون مرکزی کنترل مقررات هستند که ریاست آن بر عهده دبیر کل حزب است (هلیمان، ۱۳۹۹: ۷۹). درواقع دبیر کل کارکرد وظایف غیر مصرح در قانون را بر عهده دارد؛ به‌طور خاص از دهه ۱۹۹۰ این مقام به‌طور مؤثر اهداف سیاست خارجی دبیر کل را پیش می‌برد؛ بنابراین نه‌تنها در جایگاه حزبی بلکه در جایگاه بین‌المللی نیز دارای اهمیت است. از نقاط قوت تصمیمات دبیر کل هماهنگی حداکثری با فرایندهای نهادینه‌شده حزبی است، به‌گونه‌ای که برخلاف دوران مائو و دنگ شیائو دیگر از تغییرات ناگهانی در توسعه سیاسی خبری نیست (هلیمان، ۱۳۹۹: ۴۲). دبیر کل از میان نخبگان سیاسی انتخاب می‌شود و نظامیان امکان رسیدن به دبیر کلی حزب را ندارند. همچنین حداکثر در دو دوره ۵ ساله قدرت را در اختیار خواهد داشت. از ابتدای به قدرت رسیدن مائو در چین تمام دبیران کل درنهایت در دو دوره ۵ ساله به قدرت رسیده‌اند؛ همین موضوع همراه با نظارت بر عملکرد دبیران کل منجر به عدم شکل‌گیری دیکتاتوری بلامنازع بالاترین مقام رسمی در

1. http://www.gov.cn/test/2007-11/12/content_802099.htm

۲. طبق این تئوری، جهان اول متشکل از ایالات متحده و شوروی است؛ جهان دوم شامل کشورهایی چون کشورها از جمله چین به جهان سوم تعلق دارند (Gillespie, 2004: 109-125).

چین گردیده است. با توجه به مطالب فوق استنباط می‌شود که دبیر کل بودن حزب لزوماً برابر با داشتن بیشترین قدرت در سطح حزب نیست، چراکه دستورالعمل‌ها و سیاست‌های حزب مشخص بوده و مقام دبیر کلی از دو جنبه اجرایی و هماهنگ نمودن نهادها برای رسیدن به اهداف حزب دارای اهمیت است. از همین رو مقطع ریاست شیائیان و شانگکون از دبیران کل حزب کمونیست در دوران اخیر به ۵ سال دوم منتج نشده نگردیده و تنها در یک مقطع ریاست حزب را بر عهده داشته‌اند. طبق اطلاعات سایت دولت مرکزی چین اقدامات و عملکرد شیائیان و شانگکون نسبت به دبیران کل قبل و بعد خود ضعیف‌تر بوده است؛ از همین رو با صلاحدید کمیته مرکزی افراد دیگر جایگزین گردیده‌اند (پورتال دولت مرکزی چین، ۲۰۲۰).

الف.۲) کمیته مرکزی (شورای دولتی)

شورای دولتی و سازمان اجرایی کنگره به‌عنوان عالی‌ترین نهاد دولتی چین است. این کمیته دارای کارکردها و نقش‌های متناظر با ارگان‌های محلی کنگره است. تنها نحوه انتخاب نمایندگان کنگره از سطوح استانی و شهرستان است اما نمایندگان کمیته مرکزی کانتون (کنگره) به بالا است. کمیته دائمی دفتر سیاسی، قدرتمندترین نهاد تصمیم‌گیری در چین که از هفت عضو تشکیل شده و رهبری آن را دبیر کل بر عهده دارد. این کمیته از معاونین برتر، مشاوران ایالتی؛ وزرای وزارتخانه‌ها، وزرای کمیسیون‌ها، حسابرس کل و دبیر کل تشکیل شده است. از این میان نخست‌وزیر مسئولیت کلی در قبال شورای ایالتی دارد. نخست‌وزیر دارای نقشی برجسته بوده و ریاست جلسات دولتی را بر عهده داشته و از معاونان و مشاوران برتر کمک می‌گیرد. جلسات این کمیته هر دو ماه یک‌بار بوده و اعضای آن حق ایجاد دفتر (اشتغال) در هیچ سازمان دولتی دیگر را ندارند. طبق ماده ۹۰ وزرا نیز دارای اختیاراتی از جمله ایجاد دستورالعمل‌های جدید، ابلاغ اساسنامه و اجرای دستورات شورای دولتی هستند. از سویی دیگر نهاد حسابرسی ذیل شورای دولتی (کمیته مرکزی) به نظارت بر هزینه‌ها و درآمدهای ملی مشغول است. شورای دولتی از نظر قدرت ذیل پولیتبورو بوده و در پروژه‌های کلان داخلی و بین‌المللی وظیفه تصمیم‌گیری و نظارت بر اجرای طرح کلان را بر عهده دارد (هلمان، ۱۳۹۹: ۵۱۷).

الف.۳) پولیتبورو (کمیته دائمی)

دبیر کل حزب، کمیته مرکزی و پولیتبورو را در مجموع کمیته دائمی حزب می‌نامند؛ در واقع کمیته دائمی چین شامل اعضای پولیت بورو، اعضای مرکزی حزب و دبیر کل است. از جمله مهم‌ترین وظایف پولیت بورو علاوه بر تعیین اعضای مرکزی حزب و دبیر کل اصلاحات مربوط به قانون اساسی چین است. در واقع اصلاحات قانون اساسی از طریق پیشنهاد کمیته دائمی و یا کنگره ملی مردم یا بیش از یک‌پنجم نمایندگان نیز قابل تحقق است (هلمان، ۱۳۹۹: ۳۹۴-۵۲۱).

الف.۴) دبیرخانه کمیته مرکزی

ریاست دبیرخانه بر عهده یکی از اعضای کمیته دائمی پولیتبورو است. دبیرخانه کمیته مرکزی جلسات و تصمیمات پولیتبورو را ترتیب داده و بر اجرای قطعنامه‌های حزب نظارت دارد. برای تضمین هماهنگی میان حوزه‌های مسئولیتی متفاوت، دپارتمان‌های اصلی حزب کمونیست در این قسمت است. این کمیته دارای نقش کلیدی در هماهنگی فعالیت‌های دولتی ایفا کرده و برای اطمینان از پیوندهای مستحکم میان حزب طراحی شده است.

الف.۵) کمیسیون مرکزی ارتش

هدایت نیروهای مسلح کشور را بر عهده دارد. این کمیسیون از رئیس، معاونان و اعضا تشکیل شده که مدت تصدی نیز مانند اعضای کنگره حداکثر دو دوره ۵ ساله است. ریاست کمیسیون مرکزی ارتش را دبیر کل حزب بر عهده دارد. دارا بودن از ۴۰ نماینده از مجموع ۲۰۵ نماینده کمیته مرکزی قدرت خاصی را به ارتش چین بخشیده است. این بازبگر در کنار حزب و دولت مرکزی نقش اساسی را در اداره چین دارند. در هر یک از پنج دوره گذشته شورای دائمی (۱۹۹۷-۲۰۱۷) فقط دو نماینده ارتش وجود داشت و هیچ‌یک در کمیته دائمی دفتر سیاسی حضور نداشتند. علاوه بر این، هیچ عضوی از نخبگان نظامی در دبیرخانه

فعلی خدمت نمی‌کند. مأموریت اصلی ارتش چین «ایجاد تضمین مهم برای قدرت حزب برای تحکیم موقعیت حاکمیت خود است» مطرح گردیده است. از سوی دیگر مسئولیت‌های مهم مبارزه با فساد و بازرسی به آن محول شده است (William, 2019: 213-214). این موضوع بیانگر اهمیت کنترل ارتش برای حزب از یکسو و اعتماد بدان از سوی دیگر در راستای تداوم حیات حزب است.

الف.۶) کمیته مرکزی نظارت مقررات

اعضای کمیته مرکزی توسط نمایندگان پارلمان انتخاب می‌شوند. به‌نوعی همان قوه قضائیه است که کنگره ملی مردم و کمیته دائمی آن از این کنگره استفاده می‌کنند قدرت قانون‌گذاری دولت (ماده ۵۸). دادگاه‌ها و دادستانی‌ها وظایف خود را طبق قانون و بدون دخالت سایر ارگان‌ها انجام داده اما وظیفه پاسخگویی در قبال عملکرد خود به حزب را دارند.

الف.۷) کمیته مرکزی

کمیته مرکزی حزب کمونیست چین پشتوانه و مرکز سیاست‌گذاری در امور این کشور است. از مهم‌ترین اقدامات این کمیته ۲۰۵ نفره انجام مطالعات مستمر و ارائه سالانه به کنگره به‌عنوان مشاوره سیاستی است. تعیین اولویت‌ها و استفاده از نخبگان فراجزبی جهت تعیین سیاست‌های مطلوب، تحقیق و گردآوری مطالعات انجام‌شده از دیگر کارکردهای این کمیته است. از دهه ۱۹۹۰، کمیته مرکزی حزب کمونیست چین رایزنی‌ها با احزاب مختلف دموکراتیک را تقویت کرده است. محتوا به‌طور مداوم غنی شده و مراحل به‌تدریج استاندارد می‌شود. از سال ۱۹۹۰ تا پایان سال ۲۰۰۶، بیش از ۲۳۰ جلسه مشاوره، نشست هم‌اندیشی و جلسات توجیهی توسط کمیته مرکزی حزب کمونیست چین، شورای ایالتی و سایر بخش‌های مربوطه زیر نظر آن، برگزار گردیده است.

مشاوره در مورد تقویت ساخت همکاری‌های فراجزبی و سیستم مشاوره سیاسی تحت رهبری حزب کمونیست چین، «پیش‌نویس‌های درخواست نظر در مورد اسناد مهم- از جمله انتخاب رهبران کنگره ملی خلق و کمیته ملی کنفرانس مشورتی سیاسی خلق چین- اصلاحات قانون اساسی، قانون‌گذاری‌های مورد نیاز، قوانین نظارتی، قوانین دارایی، پیش‌نویس اسناد حقوقی وزارت خانه، «تدوین مطالب برنامه پنج‌ساله یازدهم برای توسعه ملی اقتصادی و اجتماعی جمهوری خلق چین» و سایر برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت برای توسعه اقتصادی و اجتماعی ملی، ساخت یک دهکده جدید سوسیالیستی، اصلاح سیستم مالی ملی، اصلاح نظام بهداشتی و اصلاحات سیستم آموزش و پرورش و موضوعات مهم مربوط به اقتصاد ملی و معیشت مردم از عملکردهای کمیته مرکزی بوده است پیشنهادها و مطالعات توسط سایر گروه‌ها و احزاب نیز در این کمیته تجمیع و محل بررسی قرار می‌گیرد (دولت مرکزی چین، ۲۰۰۷). پیشنهادهای کمیته جنبه الزامی نداشته اما طی یک فرایند همراه با رفع نواقص جنبه عملیاتی پیدا می‌کند. درواقع روند سیاست‌گذاری و اجرا در چین متفاوت با غرب و شکل مدرن است؛ به‌گونه‌ای که برنامه‌های پیشنهادی با تأیید اولیه سریعاً عملیاتی شده و پژوهش‌های عمیق و رفع نواقص احتمالی به‌تدریج در حین کار اصلاح و تطبیق داده می‌شود (هلمان، ۱۳۹۹: ۵۱-۸۰).

الف.۸) کنگره ملی حزب

ریاست کنگره یکی از اعضای کمیته دائمی به‌عنوان عالی‌ترین نهاد حزبی چین است. بر اساس قانون اساسی به‌عنوان عالی‌ترین مرجع قدرت کشور تعیین شده است، هر تبعه چینی از ۱۸ سالگی حق انتخاب کردن و انتخاب شدن به‌عنوان نماینده مجلس ملی را دارد. نمایندگان مجلس در سطوح شهرستان‌ها و روستاها با انتخابات مستقیم برگزیده شده و نمایندگان سطوح بالاتر را انتخاب می‌کنند. مجلس ملی نمایندگان خلق سراسری، مرکب از نمایندگان منتخب استان‌ها، مناطق خودمختار، شهرهای تابع مرکز و ارتش است، دوره مأموریت مجلس ملی سطوح مختلف ۵ سال است و سالانه یک اجلاس عمومی برگزار می‌شود -البته در صورت درخواست بیش از ۲۰ درصد^۲ نمایندگان امکان برگزاری اجلاس در زمان‌های دیگر نیز ممکن است-.

1. http://www.gov.cn/zhengce/2007-11/15/content_2615762.htm

2. may be convened at any time the Standing Committee deems this necessary, or when more than one-fifth of the deputies to the National People's Congress so propose.

در اجلاس سالانه مجلس ملی نمایندگان خلق چین، نمایندگان ضمن استماع گزارش کار دولتی و گزارش‌های مهم دیگر، به بررسی و رسیدگی آن‌ها پرداخته و قطعنامه‌های مربوط را به تصویب می‌رساند. انتخابات هر دوره زیر نظر کمیته دائمی حزب برگزار می‌شود که تحت شرایط خاص می‌تواند در زمان برگزاری انتخابات معمولاً دو ماه قبل از پایان هر ۵ سال به پایان می‌رسد - را تغییر دهد.

در قانون اساسی چین و طبق بند اول از ماده دوم حاکمیت، به تعلق داشتن تمام قدرت به اشاره شده است. در واقع برخلاف ظاهر دیکتاتورگونه حزب کمونیسم چین، در سازوکارهای سیاسی سعی بر ایجاد مشروعیت و در امکان مردم برای در اختیار داشتن قدرت اشاره شده است؛ از همین رو در سطوح کلان ملی تصمیمات همراه با اجماع نخبگانی بوده و اقناع مردم ساده‌تر است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۹: ۴). کنگره وظیفه نظارت بر نهادهای ریاست جمهوری، دادگاه عالی مردم، دادستانی‌های عمومی و ارتش را برعهده دارد (Congressional Research Service, 2013: 1-3).

به‌طور کلی ساختار سیاسی چین دارای یک تعادل درونی بوده که حاصل تلاش برای توزیع قدرت میان اعضای حزب است. از همین رو لی چنگ، مدیر مرکز جان تورتون چین مؤسسه بروکینگز معتقد است که با وجود سیستم سیاسی به‌ظاهر ثابت اما گردش سریع نخبگان چینی در قدرت از مهم‌ترین تمایزات آن است که منجر به نظارت قوی و مقابله با انواع فساد و انحصارطلبی قدرت بین ذینفعان گردیده است (http://theory.people.com.cn, 2014: 1). در واقع تاریخ تحولات سیاسی حزب کمونیست چین بیانگر تطبیق با تحولات درونی این کشور است؛ به عبارت بهتر با وقوع هر چالش و حادثه نامطلوب حزبی سریعاً مانند یک انسان به تطبیق آن با تحولات توسط نخبگان سیاسی اقدام شده گردیده است.

۶. بحث

چگونگی ورود شرکت‌های حکومتی در تعامل با چین

به‌طور کلی شش دیدگاه تحلیلی پیرامون مطالعه سیاست در چین مطرح شده که از طریق آن می‌توان به‌عنوان مجاری ایجاد روابط اقتصادی و سیاسی با چین بهره گرفت. پیرامون نحوه ورود نهادهای عمومی غیر دولتی برای تعامل با چین می‌توان از این دیدگاه‌ها که در ادامه آمده استفاده کرد.

جدول ۲. دیدگاه‌های تحلیلی در مطالعه سیاست چین (هلمان، ۱۳۹۹: ۴۱-۴۹)

عوامل تبیینی	چشم‌انداز تحلیلی
دگرگونی در ایجاد هنجارها و ارزش‌هایی که تعاملات سیاسی، فرایندها و راهبردهای مجاز شکل می‌دهند.	فرهنگ مشروعیت سیاسی
عوامل ویژه و شبکه آن‌ها، اولویت‌ها و تاکتیک‌های فردی و وفاداری به دسته‌بندی‌های متفاوت	نخبگان سیاسی و جنگ قدرت
اشکال و منابع سازمانی بازیگران مختلف اجتماعی، نقش اعتراضات، مطالبات و درخواست‌ها در رسانه‌های اجتماعی	جامعه مدنی و تغییر از پایین به بالا
تضاد منافع و اجماع در مذاکرات میان گروه‌های مختلف بازیگران درون سازمان‌های حزبی و دولتی	چانه‌زنی دیوان‌سالارانه
توسعه و گسترش توانمندی‌های دولت برای حل چالش‌ها، تطبیق راهکارهای بین‌المللی آزمایش شده متناسب با بافت چین	یادگیری سازمانی
محورها و محدودیت‌های شکل‌دهنده به رفتارهای فردی و گروهی، تعامل وضعیت‌های مختلف کنترل اقتصادی و اشکال متغیر	تحلیل اقتصادی و سیاسی
مداخلات دولتی	یکپارچه

با نگاهی بسپط می‌توان ترکیبی از دیدگاه‌های فوق را برای شکل‌گیری روابط بهتر در نظر گرفت. هرچند پرداختن به هر یک از عوامل فوق در تحلیل سیاست چین و تأثیر آن‌ها از عهده این نوشتار خارج است؛ اما می‌توان چشم‌اندازهای تحلیلی تحلیل اقتصادی و سیاسی یکپارچه، یادگیری سازمانی، چانه‌زنی دیوان‌سالارانه، شناخت نخبگان سیاسی و جنگ قدرت و آشنایی با فرهنگ مشروعیت سیاسی چین را قابل استفاده برای نهادهای دارای پتانسیل برای همکاری با چین در کوتاه‌مدت دانست. همچنین آگاهی از جامعه مدنی چین و نحوه تغییر از پایین به بالا برای روابط بلندمدت با این کشور دارای فایده باشد.

۷. یافته‌های پژوهش

ورود شرکت‌های حکومتی به‌مثابه راهکار

شروع رشد و تحول اقتصادی چین به‌واسطه حضور شرکت‌ها را می‌توان در تاریخ بیست نوامبر ۱۹۷۷ و گزارش دنگ

شیائوپینگ به رهبران کمیته حزب استان گوانگدونگ دانست. او در گزارش خود خاطرنشان کرد که: «به نظر می‌رسد بزرگ‌ترین مشکل مسئله سیاست است و سیاست کلید اصلی برای حل این مشکل است». پیگیری وی در نهایت به ایجاد مناطق آزاد تجاری در چین و اجازه سرمایه‌گذاری کشورهای هنگ‌کنگ، ماکائو و برخی تولیدکنندگان خارجی و تجار داخلی منجر شد (<https://baike.baidu.com>).^۱ تا قبل از سال ۱۹۷۸، چین مانند تمام کشورهای سوسیالیست، سیستم اقتصادی چین از یک سیستم برنامه‌ریزی متمرکز بود؛ در نتیجه هر شرکت دولتی یک واحد تولیدی بوده که مجری برنامه‌های تولید دولت مرکزی یا دولت‌های محلی بود. از سویی سود آن به دولت مرکزی رسیده و زیان آن نیز توسط دولت تأمین می‌گردید. طی سال‌های ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۴ اولین مرحله تغییر ساختار شرکت‌های دولتی توسط ۶ شرکت به صورت آزمایشی محقق گردید. در این مرحله استقلال شرکت‌های دولتی افزایش یافته و انگیزه تولید بیشتر در آن‌ها ظهور کرد.

در مرحله بعد از سال ۱۹۸۴ تا ۱۹۹۲ تناقض کارکرد تخصصی شرکت‌های دولتی و مالکیت دولتی آن مرتفع گردید. در واقع دولت از اتخاذ تصمیمات مهم درباره شرکت و دخالت در جذب پرسنل و نحوه تولید دست برداشت و در مقابل مدیران قراردادی بین ۳ تا ۵ سال برای شرکت‌ها تعیین نمود. در مرحله بعد طی سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۲ سیاست «سیستم سازمانی مدرن مبتنی بر اقتصاد آزاد»^۲ برای شرکت‌های دولتی اعمال گردید. در این مرحله سه نقطه عطف یعنی تأسیس بورس شانگهای و ششن، تدوین قانون شرکت‌ها و تدوین اوراق بهادار باعث تقویت اصلاحات گردید. در مرحله چهارم طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ سیاست «اصلاح سیستم مدیریت دارایی‌های دولتی»^۳ اجرایی گردید. در این مرحله افزایش تعداد مدیران خارجی و بهبود نقش نظارت آن‌ها در کنار همکاری آن‌ها در تصمیمات استراتژیک عملیاتی گردید. از سال ۲۰۱۲ تاکنون نیز رویکرد چین در قبال شرکت‌های دولتی اعمال اصلاحات گسترده بوده که مبارزه با فساد را می‌توان از ویژگی‌های برجسته این مرحله دانست (Lin et al., 2020: 34-41). در حال حاضر حدود ۵۰۰ هزار شرکت خارجی در چین فعالیت دارند؛ از سویی مطابق آمارهای سال ۲۰۱۳ سهم این شرکت‌ها در تجارت خارجی چین حدود ۴۵ درصد بوده که منتج به ایجاد ۵۵ میلیون شغل اقتصاد شهری گردیده است (هلمان، ۲۰۲۰: ۲۸۷). طبق پژوهش لین و همکاران با عنوان «مروری بر عملکرد ۴۰ ساله شرکت‌های چینی» در سال ۲۰۲۰ به نتایج زیر اشاره شده است.

- تعداد شرکت‌های (بنگاه‌ها)^۴ دولتی چین از ۲۷ مورد در سال ۲۰۰۰ به ۱۰۲ شرکت در سال ۲۰۱۷ رسیده است.
- سهم چین در اقتصاد بین‌الملل باعث ضرورت حضور آن و زیان طرف‌های دیگر از حذف شرکت‌های چینی در اقتصاد جهانی گردیده است.
- دارایی‌های شرکت‌های دولتی چین از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۶ حدوداً ۱۱ برابر گردیده و فروش این شرکت‌ها نیز از ۶۸۱۳,۲۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۸ به ۴۷,۴۳۹,۱۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۶ رسیده است.
- نقش دولت در مراودات شرکت‌های دولتی جنبه حمایتی داشته و حزب معتقد است که این شرکت‌ها نقش ثبات حاکمیتی را دارند. از همین رو در مواقع بحران با کاهش سودآوری اقدام به اشتغال بیشتر و ارائه خدمات به گروه‌های مختلف می‌نمایند.
- تخصیص بودجه نرم به شرکت‌های دولتی به گونه‌ای که متناسب با عملکرد آن‌ها بودجه تخصیصی به آن‌ها دچار تغییر می‌شود.
- بنابراین شرکت‌های دولتی می‌توانند وام‌های بلندمدت با شرایط اعتبار کم دریافت کنند.
- تأمین بودجه شرکت‌ها از طریق بازارهای مالی، فروش اوراق سهام، بودجه دولتی و وام‌های بانکی بوده است.
- مالکیت متمرکز دولت محلی و مرکزی در شرکت‌های دولتی به گونه‌ای که به طور متوسط ۴۰ درصد سهام را در اختیار دارند (Lin et al., 2020: 31-55).

به نظر می‌رسد حمایت دولت چین از شرکت‌های دولتی خود و ثبات مدیریتی شرکت‌های دولتی با برخورداری از نگاه کلان

1. <https://baike.baidu.com/item/%E7%BB%8F%E6%B5%8E%E7%89%B9%E5%8C%BA/508091>

2. Establishing a modern enterprise system based on the market economy

3. The reform of the state-owned assets management system

4. State-owned enterprises

و قراردادهای بلندمدت با سایر کشورهای جهان نقطه تمایز چین در تعاملات اقتصادی است؛ به عبارت دیگر الگوی بهینه مرادوات اقتصادی ایران و چین حضور شرکت‌های ایرانی وابسته به حاکمیت و نه دولت است. علت این مسئله نگاه مقطعی دولت‌ها و تضادهای فاحش همراه با تغییرات مدیریتی وسیع است؛ بنابراین ورود شرکت‌های دولتی حاکمیتی از یکسو، حمایت‌های قانونی در کنار ثبات مدیریتی و نگاه بلندمدت تجاری با چین می‌تواند به الگوی بهینه روابط اقتصادی ایران و چین منتج شود. تجربه رشد و نفوذ شرکت‌های چینی در جهان به حدی بود که با وجود درخواست ترامپ از ۶۰ کشور برای تحریم شرکت «هوآوی» تنها ۳ کشور از آن پیروی کردند (Leonhardt, 2020: 1). ماهاتیر محمد به‌عنوان معمار اقتصاد مالزی پیشرفت و توسعه این کشور را نتیجه حضور و سرمایه‌گذاری چین دانسته و معتقد است که در صورت عدم حضور چین، مالزی همچنان کشوری عقب مانده بود (ایرنا، ۱۳۹۷)^۲.

بنابراین عملکرد شرکت‌های دولتی چین در عرصه بین‌الملل را می‌توان راهی برای تعامل با این کشور در نظر گرفت، چراکه همین رویکرد توسط این کشور اعمال شده است. با توجه به نکات اشاره شده درباره ساختار سیاسی چین و آسیب‌شناسی قراردادهای بین دو کشور، به نظر می‌رسد ورود نهادهای عمومی حکومتی و برخوردار از ثبات مدیریتی راهگشای تعاملات بهینه میان دو کشور باشد. بررسی توافقات طرفین در سال‌های اخیر و مخالفت‌های مطرح‌شده از سوی مدیران دو کشور بیانگر وجود اختلافات بازدارنده در چند سطح است. در سطح اول در صورت قصور طرف چینی چرا پیگیری از سوی مدیران وقت ایران جهت احقاق حقوق و زیان‌های احتمالی انجام نشده و در صورت احقاق چرا اطلاع‌رسانی نگردیده است؟ در سطح دوم در صورت اقبال دو کشور چرا موانع قراردادهای بلندمدت میان دو کشور از جمله تغییرات مدیریتی شدید در ایران رفع نشده است؟ و در سطح نهایی چرا با وجود فرصت‌های همکاری اقتصادی دو کشور جایی برای ورود نهادهای عمومی حکومتی و یا غیردولتی-با توجه به ساختار اقتصادی و شرکت‌های فعال در این حوزه- در نظر گرفته نشده است؟ به نظر می‌رسد ورود نهادهای عمومی غیر دولتی باعث تضعیف منافع نهادهای دولتی و به‌طور خاص مدیران وقت شده، از همین رو برخلاف روند اغلب سایر کشورهای درحال توسعه و توسعه‌یافته راهی برای ورود این نهادها در توافقات با چین در نظر گرفته نشده است. نکته دیگر نگاه مقطعی در سطح دولت‌های ۴ یا ۸ ساله به روابط با سایر کشورها در ساختار سیاسی ایران است؛ لذا ایجاد تدابیر کلان برای تداوم روابط با چین اهمیت به‌سزایی دارد.

۸. نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی الگوی بهینه تعاملات ایران و چین با تأکید بر ساختار سیاسی چین انجام شد. خطوط اصلی تحقیق شامل تحلیل ساختار سیاسی متمرکز و باثبات چین، نقش شرکت‌های دولتی این کشور در پیشرفت اقتصادی و ضرورت همسانی رفتار نهادهای اقتصادی ایران با الگوی چینی برای دستیابی به تعاملات بهینه بود. سؤال اصلی پژوهش، چگونگی شکل‌گیری روابط اقتصادی بهینه بین ایران و چین با توجه به ساختار سیاسی چین بود و فرضیه پژوهش بر لزوم ورود نهادهای حاکمیتی متمرکز، باثبات و دارای نگاه بلندمدت ایران به تعاملات اقتصادی با چین تأکید داشت.

یافته‌های نظری

از منظر نظری، این پژوهش با بهره‌گیری از مدل «بازی شکارچی» در نظریه بازی‌ها، نشان داد که همکاری استراتژیک بین ایران و چین می‌تواند به نفع هر دو کشور در برابر هم‌زومنی آمریکا باشد. در این مدل، ایران و چین به‌عنوان دو شکارچی در نظر گرفته شدند که با همکاری (شکار آهو) می‌توانند به منافع بلندمدت و کلان دست یابند، درحالی‌که انتخاب منافع کوتاه‌مدت (شکار خرگوش) به سود کمتر منجر می‌شود. این مدل بر ضرورت آگاهی طرفین از مزایای همکاری، نبود استراتژی غالب و اراده مشترک برای دستیابی به اهداف بلندمدت تأکید دارد. همچنین، تحلیل ساختار سیاسی چین نشان داد که نظام اقتدارگرای این کشور با توزیع نخبگانی قدرت، انعطاف‌پذیری و پویایی در تصمیم‌گیری، زمینه‌ساز ثبات سیاسی و پیشرفت اقتصادی بوده

1. <https://cn.nytimes.com/opinion/20200122/china-economy-trade/zh-hant/>
2. <https://www.irna.ir/news/83093924>

است. این ویژگی‌ها، به‌ویژه نقش کمیته مرکزی و پولیتبورو به‌عنوان نهادهای مطالعاتی و تصمیم‌گیر، برای شکل‌گیری روابط استراتژیک با ایران حیاتی هستند.

یافته‌های تجربی

یافته‌های تجربی پژوهش نشان‌دهنده نقش کلیدی شرکت‌های دولتی چین در پیشرفت اقتصادی این کشور است. این شرکت‌ها از حمایت دولت، ثبات مدیریتی و نگاه بلندمدت برخوردارند که منجر به رشد دارایی‌ها و فروش آن‌ها (از ۶۸۱۳،۲۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۸ به ۴۷،۴۳۹،۱۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۶) شده است. تجربه چین در ایجاد مناطق آزاد تجاری، اصلاحات تدریجی در مدیریت شرکت‌های دولتی و استفاده از بازارهای مالی برای تأمین بودجه، به‌عنوان الگویی موفق معرفی شد. در مقابل، ایران برای دستیابی به تعاملات بهینه با چین نیازمند ورود نهادهای حاکمیتی غیردولتی با ثبات مدیریتی و نگاه بلندمدت است، زیرا تغییرات مکرر مدیریتی و نگاه مقطعی دولت‌های ایران مانع از تحقق روابط پایدار شده است. بررسی توافقات اخیر نشان داد که اختلافات بازدارنده در سطوح مختلف، از جمله عدم پیگیری حقوق ایران در صورت قصور طرف چینی و نبود بستر مناسب برای حضور نهادهای عمومی غیردولتی، از موانع اصلی تعاملات بهینه است.

در مجموع، نظام سیاسی چین با انعطاف‌پذیری، عمل‌گرایی و اجماع‌نخبگانی، امکان برنامه‌ریزی بلندمدت را فراهم کرده و موفقیت آن در اقتصاد به رفتار لیبرال در تعاملات جهانی و نه اقتدارگرایی صرف بازمی‌گردد. برای ایران، اتخاذ الگوی مشابه با تأکید بر حضور نهادهای حاکمیتی باثبات و استفاده از دیپلماسی پنهان در شرایط تحریم، می‌تواند به تقویت روابط راهبردی با چین و کاهش اثرات تحریم‌های آمریکا منجر شود. پیشنهاد این پژوهش، بهره‌گیری از مدل «شکارچی» و تقویت حضور شرکت‌های ایرانی وابسته به حاکمیت با حمایت‌های قانونی و ثبات مدیریتی برای تحقق الگوی بهینه تعاملات اقتصادی و سیاسی با چین است.

پیشنهادها

در پیش گرفتن مدل بازی «شکارچی» که بدان پرداخته شد، تنها یک پیشنهاد ابتدایی با توجه به شرایط بین‌المللی طرفین در راستای شکل‌گیری الگوی بهینه تعامل میان طرفین است. از همین رو نحوه تعامل اقتصادی نهادهای ایران با آنچه چین خواهان آن بوده و تجربه کرده اهمیت می‌یابد؛ حمایت دولت چین از شرکت‌های دولتی خود و ثبات مدیریتی شرکت‌های دولتی با برخورداری از نگاه کلان و قراردادهای بلندمدت با سایر کشورهای جهان نقطه تمایز چین در تعاملات اقتصادی است؛ به عبارت دیگر الگوی بهینه مرادفات اقتصادی ایران و چین حضور شرکت‌های ایرانی وابسته به حاکمیت و نه دولت است. علت این مسئله نگاه مقطعی دولت‌ها و تضادهای فاحش همراه با تغییرات مدیریتی وسیع است؛ بنابراین ورود شرکت‌های دولتی حاکمیتی از یکسو، حمایت‌های قانونی در کنار ثبات مدیریتی و نگاه بلندمدت تجاری با چین می‌تواند به الگوی بهینه روابط اقتصادی ایران و چین منتج شود.

منابع

- امینی، ا.، عمومی، ح.، حسین‌خانی، ا. (۱۳۹۵). پیامدهای بحرانی توسعه نامتوازن اقتصادی و سیاسی در جمهوری خلق چین. فصلنامه پژوهش‌های سیاست جهانی، ۵ (۳)، (به زبان فارسی).
- اختیاری امیری، صالحی خنار (۱۳۹۷). پیامدهای سیاسی-اقتصادی توسعه روابط ایران و چین در چارچوب سیاست نگاه به شرق (۱۳۸۴-۱۳۹۲). فصلنامه مطالعات سیاسی، ۱۰ (۴۰)، ۶۳-۱۰۲.
- باقی، م. (۱۳۹۸). معمای چین: رقابت‌های ژئوپلیتیک در قرن بیست و یکم و تعبیر موازنه قدرت در شرق آسیا. تهران: انتشارات امین‌الضرب.
- علمائی‌فر، ا. (۱۳۹۴). مدرنیته و تجربه مدرنیزاسیون در چین. انتشارات ابرار معاصر.
- هلیمان، س. (۱۴۰۰). نظام سیاسی چین. ترجمه: عباسی، م.، یوسفی، ع.، انتشارات ابرار معاصر.
- مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۴۰۰). ۴؛ تاریخ مشاهده: ۱۴۰۰/۰۹/۲۱، قابل دسترس به آدرس اینترنتی: <https://rc.majlis.ir/fa/law/>

show/133722

مؤمنی، ح، ایرانخواه، ع. (۱۳۹۹). اثرات ساخت آزادراه تهران-شمال بر سکونتگاه‌های اطراف: مطالعه موردی روستای سنگان (باغدره) در منطقه کن-سلقان. *مجله توسعه فضاهای پیراشهری*، ۱ (۱)، صص: ۱۰۰۷-۱۰۰۴. doi: 10.22059/jpusd.2019.268548.1007

References

- Amini, A., Amooei, H., & Hossein Khani, E. (2016). Critical Consequences of Unbalanced Economic and Political Development in the People's Republic of China, *Global Policy Research Quarterly*, 5 (3), pp. ?? (In Persian).
- Besley, T., & Kudamatsu, M. (2007). *Making Autocracy Work*, This series is published by the Economic Organisation and Public Policy Programme (EOPP) located within the Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines (STICERD) at the London School of Economics and Political Science. The programme was established in October 1998 as a successor to the Development Economics Research Programme.
- Conduit, D., & Akbarzadeh, S. (2018). Great Power-Middle Power Dynamics: The Case of China and Iran, *Journal of Contemporary China*, ISSN: 1067-0564 (Print) 1469-9400 (Online) Journal homepage: doi: 10.1080/10670564.2018.1542225
- Congressional Research Service (2013). *Understanding China's Political System*, March 20, 2013.
- Dorraj, M. (2016). *The Future of Sino-Iran Relations*, N. Horesh (ed.), *Toward Well-Oiled Relations? The Editor(s) 2016*. doi: 10.1057/9781137539793_13
- Dumbaugh, K., & Martin, M. F. (2009). *Understanding China's Political System*, Congressional Research Service, December 31, 2009.
- Ekhtiari Amiri, Salehi Khanar (2018). Political-Economic Consequences of Developing Iran-China Relations within the Framework of the Look East Policy (2005-2013), *Political Studies Quarterly*, 10 (40), 63-102 (In Persian).
- Elmaei Far, A. (2015). *Modernity and the Experience of Modernization in China*, Abrar Moaser Publications (In Persian).
- Garver, J. W. (2016). *China and Iran: Expanding Cooperation under Conditions of US Domination*, N. Horesh (ed.), *Toward Well-Oiled Relations? The Editor(s) 2016*. doi: 10.1057/9781137539793_12
- Heilmann, S. (2020). *China's Political System*, Translated by: Abbasi, M., Yousefi, A., Abrar Moaser Publications (In Persian).
- Joseph, W. A. (2019). *Politics in China*, Oxford University Press 2019.
- Lin, K. J., et al. (2020). State-owned enterprises in China: A review of 40 years of research and practice, 13 (1), March 2020, Pages 31-55. doi: 10.1016/j.cjar.2019.12.001
- Liu, J., & Wu, L., 2010. Key Issues in China-Iran Relations, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (In Asia)*. doi: 10.1080/19370679.2010.12023147
- Mackenzie, P. (2010). *A Closer Look at China-Iran Relations Roundtable Report*, China Studies/CAN. doi: 10.21236/ADA530731
- Majlis Research Center (2020). 4; Accessed on 12/9/2020. Available at: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/133722> (In Persian).
- Momeni, H., & Irankhah, A. (2019). Effects of the Construction of the Tehran-North Freeway on Surrounding Settlements: Case Study of Sangan Village (Baghdareh) in the Kon-Salqan Region, *Journal of Peri-Urban Spaces Development*, 1 (1), pp. ?? (In Persian). doi: 10.22059/jpusd.2019.268548.1007
- Sandra, G. (2004). *Diplomacy on a South-South Dimension: The Legacy of Mao's Three-Worlds Theory and the Evolution of Sino-African Relations*, *Diplomacy on a South-South Dimension*.
- Tong, Z., & Li, B. (2016). *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie Endowment for International Peace.